



## Områdesnämnden för humanvetenskap

Stefan Helgesson  
Vicerektor

Justitiedepartementet  
Regeringskansliet

Handläggare:  
Karolina Alveryd

### **Yttrande över remiss: Vägar till ett tryggare samhälle – åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54)**

Områdesnämnden för humanvetenskap har ombetts att till Justitiedepartementet inkomma med synpunkter på remiss av betänkandet *Vägar till ett tryggare samhälle – åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54)*. Betänkandet har remitterats till Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Synpunkter har inkommit från Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten och redovisas i bifogade bilagor, som utgör områdesnämndens svar.

Stefan Helgesson

Karolina Alveryd



Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

## Remiss av SOU 2024:54 Vägar till ett tryggare samhälle – åtgärder för att motverka återfall i brott

### Inledning

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har genom remiss anmodats avge yttrande angående rubricerade betänkande. Fakultetsnämndens synpunkter fokuserar på vissa huvuddelar i förslaget som redovisas i det följande.

Utredningen är slutbetänkande av Trygghetsberedningen och huvuduppdraget har varit att se över samhällets arbete med att förebygga återfall i brott och föreslå åtgärder som kan minska återfall i brott. Utredningen får ses som en del av ett större reformarbete som pågår, där flera utredningar delvis har haft överlappande syften.

### Allmänna synpunkter gällande förslaget

#### *Statens ansvar att förebygga brott*

Staten har, såsom konstaterat i utredningen ett ansvar att förebygga brott. När det kommer till brottsförebyggande arbete, är det såklart utmanande att förebygga brott på ett effektivt sett. I utredningen har man dock endast kortfattat gått in på statens ansvar att förebygga brott, något som gärna kunde underbyggts mer nyanserat. Förebyggandet är också ett viktigt led så att man inte hamnar i återfallsförebyggande, utan får till insatser som är primärt brottsförebyggande. Att man istället väljer att hänvisa till en annan utredning (SOU 2024:48) framstår som mindre genomarbetat och fokus kunde legat mer på vad statens ansvar att förebygga brott konkret betyder för utredningen.

#### *Om återfall och alternativa åtgärder*

Såsom påpekat i utredningen återfaller ca. 40 % av de som lagförs i brott inom en period på tre år. En majoritet av de som återfaller i brott gör det inom ett år. Av Kriminalvårdens klienter återfaller ungefär 30 % i brott som resulterar i en ny kriminalvårdspåföljd inom tre år. Tidigare återfall ökar risken för nya återfall, det är svårt att bryta loss från en kriminell livsstil. Unga vuxna återfaller i större utsträckning än äldre och män återfaller i

---

### Juridiska fakultetsnämnden

brott i större utsträckning än kvinnor. Det finns vissa riskfaktorer som är kriminogena och i tillägg finns det skyddsfaktorer som kan motverka återfall i brott. Återfall i brott är komplext och det finns ingen enkel lösning. Det handlar om att på sikt motverka återfall och genom det förstärka brottsoffers rättigheter.

Ett kvalitativt verkställighetsinnehåll är centralt för återfallsförebyggande arbete. Utredningen anser att Kriminalvårdens verkställighetsinnehåll huvudsakligen är bra, men att vissa justeringar kan behövas. Utredningen tar bland annat upp att det insatser kan behöva fördelas resurseffektivt och insatserna kan behöva sättas in hos de klienter där de gör störst skillnad i det återfallsförebyggande arbetet. Det kan vara en fördel, så länge den individuella verkställighetsplanen för den enskilde klienten inte framstår som godtycklig och det inte görs omotiverade skillnader mellan olika klienter. Enligt utredningen finns ett behov av att bättre kunna utvärdera behandlingsverksamheten utifrån effekten på återfall i brott. Det stämmer i och för sig, men det framstår som relativt svårt att kunna utvärdera behandlingsverksamheten och dess effekter på återfall i brott. Det noteras också att utredningen tar upp tvingande samverkan för klienter och anser att detta har betydligt bättre förutsättningar att bli effektivt och likvärdigt över landet. Effektiviteten kan här ifrågasättas, då det är oklart om tvingande samverkan kommer vara effektivt.

Det påpekas i utredningen att fungerande påföljdsalternativ till fängelse kan minska risken för återfall och att dessa därför behöver bli mer vanliga. Det är positivt att utredningen föreslår att Kriminalvården ska arbeta för att fler kontraktsvårdsutredningar kommer till stånd inom frivården. Detta är även eftersträvansvärt från likabehandlingssynpunkt, eftersom det kan framstå som orättvist att det påföljdsalternativet till fängelse i många fall är beroende av huruvida det finns en vårdplats.<sup>1</sup> Likaså är förslaget att verkställighet utanför anstalt genom intensivövervakning med elektronisk kontroll ska utökas till strafftider i högst 1 år 6 månader positivt. Vid en ökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll, måste dock en lämplighetsbedömning göras i dessa fall, där brottsofferperspektivet bör väga tungt. Detta har även påpekats i utredningen. Det kan också vara så att vid viss typ allvarlig brottslighet (speciellt vid brott mot person) framstår alternativen kanske inte alltid gångbara. Systemet behöver dock ta hänsyn till klienternas individuella behov samtidigt som det är förutsägbart och rättvist. Frågan är om den balansen är tillräckligt fokuserad på i utredningen.

Det råder redan nu platsbrist inom Kriminalvården, och denna kommer sannolikt bli ännu mer markant med tanke på de repressiva ändringar som genomsyrar den aktuella kriminalpolitiken i samhället. Den kapacitetsökning som Kriminalvården måste göra på grund av ökade klientinflöden gäller även frivården. Från den aspekten är det positivt att man ser mer samlat sett på det återfallsförebyggande arbetet som görs inom Kriminalvården och ser till alternativa åtgärder. Däremot behöver man se till att Kriminalvården kan fortsätta med det återfallsförebyggande arbetet på den nivån de gör nu, fastän detta spås bli allt svårare att hinna med i takt med klientökningen. Det är en faktor som också behöver tas hänsyn till. Vi har inte ännu sett vidden av det potentiella klientinflödet som de nyligen genomförda straffskärpningarna innebär.

### *En samlad kompetens för att förebygga återfall i brott*

---

<sup>1</sup> Jfr t.ex. utgången för respektive tilltalad i HD:s dom den 20 maj 2024 i mål nr B 8385–23.

Kriminalvårdens uppdrag föreslås delvis förnyat, så att inslussningsmodellen fortsätts införa och utvecklas i verksamheten. Inslussningsmodellen innebär en smidigare övergång till ett liv i frihet och gör att planeringen inför frigivningen påbörjas tidigare. Kriminalvården samordnar även aktörer som är relevanta för klienternas individuella behov. Inslussning riktar sig till klienter med omfattande stödbehov och med medelhög eller hög risk för återfall i brott. Att klienternas individuella behov tas hänsyn till och att planeringen inför frigivningen görs tidigare är positivt. Denna utveckling kommer med en kostnad, som också är medtagen i utredningen.

### **Övriga kommentarer på utredningens förslag**

Fakultetsnämnden delar således utredningens uppfattning att vissa ändringar är bra för att ingå i en gemensam satsning för att motverka återfall i brott. Samtidigt vill fakultetsnämnden påpeka att brottsförebyggande arbete i stort (som även omfattar återfallsförebyggande arbete) också behöver göras utanför det straffrättsliga området (eller utanför det område där Kriminalvården verkar). Genom att inte enbart fokusera på reaktiva straffrättsliga åtgärder utan också fokusera på andra aspekter tidigare i livet, såsom skola, socialtjänsten och annat brottsförebyggande arbete kan man hoppas att arbetet att motverka brottslighet kan ge effekt.

Fakultetsnämnden anser sammanfattningsvis att det finns skäl att företa de ändringar som är föreslagna i utredningen, dock med den preciseringen att ändringarna inte ska resultera i en godtycklig eller mindre förutsägbar straffverkställighet för den enskilde.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jane Reichel. Yttrandet har beretts av docent Annika Suominen. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jane Reichel

Karolina Alveryd

BESLUT

2024-12-03

Dnr SU FV-3096-24

Kay Artle  
Handläggare  
Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet

Justitiedepartementet

## Remissvar: SOU 2024:54, Vägar till ett tryggare samhälle

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet har fått möjlighet att yttra sig över remissen Vägar till ett tryggare samhälle, SOU 2024:54.

Synpunkter har lämnats av Kriminologiska institutionen vilket utgör Samhällsvetenskapliga fakultetens svar, se bilaga.

Remissvaret har beslutats av dekanus Yvonne Svanström, föredragande har varit handläggare Kay Artle



Kriminologiska institutionen

Kriminologiska institutionens förslag till remissvar ”SOU 2024:54 Vägar till ett tryggare samhälle”

### **Sammanfattning av Kriminologiska institutionens bedömning**

Kriminologiska institutionen instämmer i förslagen som ges i utredningen. Samtidigt vill institutionen understryka vikten av att de också genomförs fullt ut, vilket kräver ordentliga satsningar på de verksamheter som berörs.

### **Utredningens direktiv**

Trygghetsberedningen har sedan den tillsattes fått sex direktiv och tilläggsdirektiv. Uppdraget för den utredning som avgett betänkandet är dock enbart att finna åtgärder som förebygger återfall i brott.

### **Utredningens förslag**

Utredningen föreslår bland annat:

- att samverkan med andra myndigheter, näringslivet och civilsamhället ska stärkas
- att verkställighet av fängelsestraff i högre grad ska kunna verkställas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll genom att strafftiden när denna påföljd kan komma ifråga höjs till 18 månader
- att utslussningsverksamheten ska öka, bland annat genom att utökad frigång används oftare. Man vill även se att Kriminalvården i större utsträckning använder sig av de möjligheter som redan idag finns att kombinera föreskrifter under frigång med kontroll genom elektronisk övervakning

## **Kriminologiska institutionen**

- att användningen av frivilliga biträdande övervakare ska öka
- att Kriminalvården ska bedriva sådan hälso- och sjukvård som kan minska återfall
- att saneringen av de straffades skulder ska prioriteras
- att vårdpåföljder vid missbruk, bl.a. kontraktsvård, ska användas i större utsträckning
- Att gruppen unga klienter är i särskilt stort behov av stöd och att KV ska ha möjlighet att kalla till samordnad planering med socialtjänsten (vilket ska vara huvudregeln) samt att förordnande av biträdande övervakare från civilsamhället ska prioriteras för gruppen. Det föreslås även att exempelvis vistelseförbud kontrollerat med elektronisk övervakning används i större utsträckning för unga lagöverträdare än för övriga kriminalvårdsklienter under övervakning.
- att den andliga vården ska prioriteras

## Bedömning

Kriminologiska institutionen vill berömma utredningen för att ha lyft fram de olika problem som präglar den del av Kriminalvårdens klientel som återfaller i stor utsträckning: missbruk, fysisk ohälsa, psykiska problem, ADHD, skuldsättning m.m. Förslagen är också huvudsakligen förankrade i forskning. Exempelvis är förslaget att försöka minska återfall genom en kraftig ökning av användning av elektronisk kontroll välkommet och ligger helt i linje med resultatet av flera forskningsprojekt (Al Weswasi kommande; Al Weswasi och Bäckman 2024; Alm 2024). Det kommer även att leda till en nödvändig avlastning av det allt mer ansträngda läge som råder inom Kriminalvårdens verksamhet. Likaså har utslussningsverksamhet som återfallsförebyggande insats stöd i forskning (Brå 2010; Pettersson 2017).

Samtidigt vill vi framhålla två orosmoment som båda kan innebära risk för att förslagen inte genomförs eller endast genomförs i begränsad utsträckning. Det första hör samman med just Kriminalvårdens ansträngda läge. Det framhålls att flera av förslagen på sikt förväntas minska belastningen på Kriminalvården. Det är förstås möjligt att de har den

effekten men en grundförutsättning för att ett sådant positivt utfall ska ske är att förslagen kan genomföras i *nuläget*. Även om det föreslås ökade resurser i flera fall så kan den kraftigt repressiva utveckling som kriminalpolitikens område präglas av i övrigt helt enkelt omöjliggöra att förslagen i denna SOU kan genomföras.

Det andra hör samman med just finansieringen. Kriminologiska institutionen tar generellt inte ställning till de förslag på ökad finansiering som ges i utredningen. Dock framstår det som att de förslag till ökad finansiering av andra myndigheter än Kriminalvårdens verksamhet framstår som väl låga. Inte minst gäller det Socialtjänstens verksamhet där det ökade anslag som föreslås får betraktas som mer eller mindre försumbart när det fördelas över landets alla kommuner. Det ska här framhållas att en pressad situation i dagsläget inte bara gäller för Kriminalvården utan även för exempelvis Socialtjänsten på många håll.

### Slutsats

Kriminologiska institutionen instämmer i förslagen men vill se mer noggranna överväganden av de resurser som krävs för att förslagen ska gå att genomföra, särskilt med avseende på den föreslagna resursökningen till kommuners verksamhet.

### Referenser

- Al Weswasi, Enes. kommande. "Effect of Early Prison Release with Electronic Monitoring".
- Al Weswasi, Enes, och Olof Bäckman. 2024. "The Effects of Replacing Incarceration with Electronic Monitoring on Crime, Mortality, and Labor Market Exclusion". *Journal of Quantitative Criminology*. doi: 10.1007/s10940-024-09595-2.
- Alm, Susanne. 2024. *Konsekvenser av fängelsestraff i Norden. En forskningsöversikt*. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.





Brå. 2010. *Utökad frigång och återfall. Slutrapport om 2007 års reform av utslussning i Kriminalvården*. 8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Pettersson, Tove. 2017. *Young offenders and open custody*. London: Routledge.

Remissvaret har beretts av Tove Pettersson, professor

Kriminologiska institutionens styrelse har fattat beslut per capsulam den 22 november 2024.

Felipe Estrada, prefekt